



אגף תכנים, תכניות,
הכשרה והשתלמויות



הצעה לטקס:

יום הזיכרון לשואה ולגבורה – תשפ"א

בנושא "שמונים שנה לתחילת ההשמדה ההמונית – עד היהודי האחרון"

קריין

באביב 1945, נדמו קולות וזוועות מלחמת העולם השנייה, ואנו, שרידי יהדות אירופה, יצאנו ממחנות המוות ומגאיות ההריגה, אחד מעיר ושניים ממשפחה, מוכים ומרי נפש, מיותמים, ללא קהילה וללא בית ובלי נפש קרובה המחכה לנו ברחבי תבל... אנחנו דור ניצולי השואה הולכים ומתמעטים.

בעוד שנים לא רבות, לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד: "אני זוכר את מה שאירע בשואה". ייוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים ועדויות ניצולים. או אז יהפוך זיכרון השואה מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, לייעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות לצקת בו תוכן ומהות.

מתוך "מנשר הניצולים", יד-ושם

קריין

השנה, אנו מציינים את יום הזיכרון לשואה ולגבורה בסימן "עד היהודי האחרון – שמונים שנה לתחילת ההשמדה ההמונית".

לפני שמונים שנה, התחילו הגרמנים בהשמדה המונית ושיטתית של יהודים לאחר הפלישה הגרמנית לשטחי ברית המועצות ב"מבצע ברברוסה". בשבועות הראשונים לפלישה, נורו בעיקר גברים, אולם החל ממחצית אוגוסט 1941, התרחב מעגל הרצח וכלל גם נשים וילדים במטרה להגיע "עד היהודי האחרון".

דבר מנהל בית הספר

קריין: לאמירת "יזכור" ו"אל מלא רחמים", אתם מתבקשים לעמוד.

נזכור / אבא קובנר

נזכור את אחינו ואחיותינו, את בתי העיר	ואת שקפצו ידיהם לאגרוף,
ואת בתי הכפר,	האגרוף שחפן את הברזל,
את רחובות העיירה שסאנו כנהרות,	הברזל שהיה לנשק החזון, הייאוש והמרד.
ואת הפונדק הבודד עלי אורח,	והם ברי הלבב.
את הישיש בקלסתר פניו,	והם פקוחי העיניים.
את האם בסודרה.	והם שהשליכו נפשם מנגד וידם קצרה
את הנערה בצמותיה,	מלהושיע.
את הטף את הטף.	נזכור את היום.
את אלפי קהילות ישראל על משפחות האדם,	את היום בצהריו.
את כל עדת היהודים	את השמש שעלתה על מוקד הדמים,
אשר הוכרעה לטבח על אדמת אירופה מידי	את השמיים שעמדו גבוהים ומחרישים.
הכורת הנאצי.	נזכור את תלי האפר אשר מתחת לגנים
את האיש שזעק פתאום ובזעקתו מת.	הפורחים.
את האישה שחיבקה את תינוקה אל ליבה	יזכור החי את מתיו,
וזרועותיה צנחו.	כי הנה הם מנגד לנו.
את התינוק שאצבעותיו מגששות אל פיטמת	הנה ניבטות עיניים סביב סביב.
האם והיא כחולה וצוננת.	
את הרגליים, את הרגליים שביקשו מפלט	ואל דומי, אל דומי לנו עדי יהיו חיינו ראויים
ולא היה מנוס עוד.	לזכרם.

קריין

אל מלא רחמים, שוכן במרומים,
המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה,
במעלות קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מזהירים,
את כל הנשמות של ששת מיליוני היהודים, חללי השואה באירופה,
שנהרגו, שנשחטו, שנשרפו ונסקפו על קדוש השם בידי המרצחים הגרמנים הנאצים ועוזריהם
משאר העמים.
לכן בעל הרחמים יסתירם בסתר כנפיו לעולמים
ויצור בצור החיים את נשמותיהם.
ה' הוא נחלתם, בגן עדן תהא מנוחתם,
ועמדם לגורלם לקץ הימין, ונאמר אמן.

קריין: אתם מתבקשים לשבת.

הנאצים ניסו לרצוח את היהודים עד האחרון שבהם, ואנו מצווים לזכור את הנספים עד האחרון
שבהם!

לשם כך, נשמע היום קולות של שורדי השואה ושל נספים בה. ננסה דרכם להבין כיצד אלו שחיו
אז הרגישו וחוו את הניסיון הנאצי להגיע "עד היהודי האחרון".

קריין

עזריאל טוניק, בן העיירה סטולפצי שבמזרח פולין. משפחת טוניק מנתה שני הורים ועשרה ילדים.

ב-28 באוגוסט 1944, כתב עזריאל לאחיו יצחק ונח שהיו בארץ:

אחרי הרבה תלאות וצרות ואחרי קשיים ואסונות שמעולם לא אירעו בתולדות האנושות, אני היום
כותב לכם, יקירי, מכתב. ניהלתי עם עצמי מלחמה פנימית מה לכתוב לכם. החלטתי לכתוב לכם
את האמת, תהיה מרה ונוראה ככל שתהיה... ממשפחתנו היפה, הטובה, נותרנו רק אני אחיכם

עזריאל ואחותנו היקרה חוה. זה מאוד מצער אבל זו עובדה. משלושת אלפי היהודים של סטולפצה נותרו רק כמאה נפשות. יש משפחות שלא נותר מהן כל זכר. תארו לעצמכם יקירי שמכל משפחת טוניקים הגדולה מסטולפצה רק אני וחול'ה נותרנו... מסטולפצה לא נותר זכר, לא מהאנשים ולא מהבתים... אני מבקש מכם, יקירי, דבר אחד, תתחזקו, אל תישברו. אתם כל תקוותנו ו... חוץ מכם אין לנו אף אחד.

קריין

רות אליעז, נולדה בשנת 1922 באוסטרובה שבצ'כוסלובקיה. בשנת 1942, הובלה לטרזינשטט ומשם גורשה בשנת 1943 לאושוויץ, שם שימשו היא ובתה שפני ניסיונות של מנגלה. היא שוחררה ובשנת 1949 עלתה לארץ.

בספרה "רוח חיים", תיארה את התחושה של "עד היהודי האחרון":

"בזה אחר זה הגיעו קרובי לגטו.

דוד... דודה... מנהל בית ספרי... מורתי האהובה... כל ילדוטי, כל נעורי, הופיעו נגד עיני ונעלמו – מזרחה.

כמו חלום, כמו מסך עשן; זרם האנשים לא פסק. בכל פרידה נלקח חלק מליבי."

קריין

יצחק כהן יליד סלוניקי, ניצול אושוויץ-בירקנאו.

"אני מרגיש חובה לספר את הסיפור האישי שלי, ובאמצעותו את סיפורה של קהילת סלוניקי, גם כדי שהדור הצעיר ידע מה קרה, וגם כדי להתמודד מול מכחישי השואה. כל עוד אנו, ניצולי השואה, חיים, עלינו לספר את הסיפור ולעמוד ככל האפשר מול המכחישים. הסיפור של יהודי יוון לא היה ידוע כמעט, והרי 96% מקהילת סלוניקי נספו בשואה. אני מקווה שבני הנוער יקראו וילמדו, ידעו ויזכרו. אני גם מקווה שאהבת הזולת תתגבר על השנאה ועל היצרים, ושדבר זה ילמדו בעולם כולו. אני, **ששרדתי יחידי מכל משפחתי**, לא איבדתי את התקווה והאופטימיות, ואני מקווה שהאמונה באדם תמשיך ותתקיים."

שיר: לכל איש יש שם

הצעה נוספת: הפחד – שירה של אווה פיקובבה

קריין

שלמה אדלר, יליד פולין.

"הפרידה מאימא שלי בערב ליל הסדר הייתה אירוע שלא אשכח. אימא הסתתרה כי חיפשו אותה בטענה ששיחדה שוטר כדי לשחרר את אבא שלי, שהיה עצור. בערב ליל הסדר היא הגיעה אלינו, ושאלתי איך היא מסתובבת ככה בחוץ. 'אתה יודע איזה יום היום? היום ערב פסח', ענתה. זמן קצר לאחר מכן באו לקחת אותה. אמרו לי שהיא בתחנת הרכבת. רצתי לשם והתחננתי לשוטר שייתן לי לדבר אתה. היא חיבקה אותי ונישקה אותי ואמרה: 'הם לקחו הכול, אבל מה שהשארתי אצל אחותך יספיק לכם לשנתיים', והוסיפה: 'קריר, רוץ הביתה, תביא לי כמה זוגות גרביים'. ואני ניסיתי להתנתק, והיא החזיקה אותי חזק. התנתקתי ורצתי הביתה. חזרתי לתחנה. אין אימא, אין שוטר, אין רכבת, ואני עומד על הרמפה עם גרביים בידים".

קריין

מיכאל אורין, פולין.

"בגיל עשר נאלצתי לקבל החלטות גורליות על חיי. הוריי מסרו אותי לאישה גויה, ועמה הייתי במשך שנתיים. בשנה האחרונה היינו בבוכנוואלד. בשל התקוממויות שהיו בוורשה, שלחו הגרמנים עשרה פולנים למחנה. ברגע השחרור הגיע רב צבאי פולני שחיפש ילדים יהודים. באותו רגע, בגיל עשר, הייתי צריך לבחור בין האישה שהצילה אותי, המוכרת כחסידת אומות עולם והייתה טובה אליי, לאדם יהודי, אבל זר. היא אפשרה לי לבחור מה שיהיה לי טוב והואיל והיה לי תפור בג'קט מי אני, מי הם הוריי, שאני יהודי ושאם אנצל עליי לעשות משהו טוב – הלכתי עם הרב."

מסר שארצה להעביר: גם ניצול שואה שאיבד במלחמה 183 איש ממשפחתו ונותר לבדו, בודד עלי אדמות, כל עוד יש לו רצונות יכול להגיע לאן שירצה. צריך לתת לאדם כלים נכונים, וכך הוא יכול לשרוד, להקים משפחה, לעבוד ולתרום לחברה.

קריין

יוסטינה-גוסטה דוידזון הייתה חברה בתנועת הנוער העברי "עקיבא" ובין מייסדי המחתרת "החלוץ הלוחם" בקרקוב, פולין. בנובמבר 1943, נתפסה והוצאה להורג.

היא השאירה יומן ובו ציטוט מדבריה בארוחת שבת על גורל העם:

"כאן ייעלמו מעל פני האדמה כל ריכוזי עמנו, לא יישארו ולו עקבות ממה שיקר לנו מכול. אלוהים הוא עדי כי רק למות משתוקקת אני. אינני רוצה להיות שריד על קברים, אינני יכולה לחיות על חורבות חיי עמי, אינני רוצה."

קריין

אלכס ירושלמי מאוקראינה:

"לקחו אותנו לגטו בצפון אוקראינה ב-1942 ברכבת של פרות, שאליה דחסו משפחות רבות. ב-1943 ניסינו לברוח, אך נתפסנו ורצו להרוג אותנו. סבתי נתנה לשוטרים זהב, מעט שהיה לה, ומשכה אותי מידיהם כי הייתי הכי קטן. חיבקתי אותה, ומעבר לגבה ראיתי שיורים באמי ובאחיי. עמדתי שם וראיתי את זה במו עיניי."

מסר שארצה להעביר: **על הצעירים להיות אנשים טובים ולשמור על מה שיש כאן.**

קריין

חוה מאיר מרומניה עברה את מסעות הגיהנום של טרנסניסטריה. היא עלתה לארץ ישראל כיתומה ושהתה במוסד עלייה בכפר הרא"ה.

"ביום הכרזת העצמאות בכיתי מאוד. הרגשתי לבד ומבודדת מאד. לכולם סביבי היו אחים ואחיות שאתם הם חגגו. לי לא היה איש."

שיר: מכתבו של מנחם מנדל

קריין

נסיים את הטקס בקטעים ממכתבו של שורד השואה **צבי המאירי**, המכונה "מכתב לגיהנום".
דבריו ממחישים כי, בסופו של דבר, לא הצליחו הנאצים לממש את תוכניתם.

קריין

מכתב לגיהנום אל קצין ה-S.S. מפקדו לשעבר של מחנה ההשמדה אושוויץ: סוף-סוף הגיע הזמן-
שתדע דברים אלה ממני, האסיר לשעבר מספר 17724 מאושוויץ. זה אני שהובלתי עם משפחתי
בקרן של בהמות...

זה אני שגררתי מהקרן החוצה באכזריות כשהגענו למקום האיום ההוא. הופרדתי ממשפחתי,
את רובם לא ראיתי יותר בחיים..

זה אני שהושפלתי בכל דרך אפשרית...

זה אני שבכל זאת נשארתי בחיים ולא מתתי...

הנה כעת, קטע בשבילך מהעיתון שהופיע השבוע בישראל: "חברי משלחת המונה חמישים איש,
בני-נוער, הניחו זר והניפו את דגל ישראל. בתום הטקס אמרו הנערים קדיש ושרו את התקווה!!".
אתה יודע איפה? - באושוויץ. רציתי שתדע שנערה אחת מהמשלחת הינה הנכדה שלי, של האסיר
לשעבר מאושוויץ.

אני לא נכנעתי לכם. ועכשיו יש המשך ועתיד. הייתה מלחמה בינינו ואני זה שניצחתי. סמלי
הניצחון שלי – נכדיי.

על החתום – צבי המאירי, סבא של שגית מהמשלחת, חבר קיבוץ **מישראל – מדינת היהודים**.

קריין

יש האומרים שאדם מת פעמיים, פעם ראשונה כשהוא הולך לעולמו ופעם שנייה כשאין מי
שיזכיר אותו.

משימתנו היא לזכור, להזכיר ולא לשכוח.

קריין

לשירת התקווה, הקהל מתבקש לעמוד.

תקווה